

ШУЛЬГА Андрій

*доцент кафедри державно-правових дисциплін
та публічного управління, кандидат юридичних наук,
доцент*

ОЗЕРНА Ірина

*завідувачка кафедри державно-правових
дисциплін та публічного управління,
кандидат юридичних наук*

ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ СТАТУС ЦИВІЛЬНОГО ПОЗИВАЧА ТА ЦИВІЛЬНОГО ВІДПОВІДАЧА В КОНТЕКСТІ ВИЗНАЧЕННЯ СТОРОНИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Чинний кримінальний процесуальний кодекс України серед учасників кримінального провадження виділяє сторони кримінального провадження (п.19 ч.1 ст.3 КПК України). Згідно до чинного КПК України сторонами у кримінальному процесі визнаються, з боку обвинувачення: слідчий, дізнавач, керівник органу досудового розслідування, керівник органу дізнання, прокурор, а також потерпілий, його представник та законний представник у випадках, установлених КПК; з боку захисту: підозрюваний, особа, стосовно якої зібрано достатньо доказів для повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, але не повідомлено про підозру у зв'язку з її смертю, обвинувачений (підсудний), засуджений, виправданий, особа, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, їхні захисники та законні представники. В той же час пунктами 25 та 26 ч.1 ст. 3 КПК визначаються учасники кримінального та судового провадження, серед яких фігурує цивільний позивач та цивільний відповідач. Окрім того, перелік зазначених учасників охоплює і сторони кримінального провадження, проте цивільний позивач і цивільний відповідач в перелік сторін кримінального провадження не вписані.

Разом з тим ст.61 КПК описуючи в своїй диспозиції процесуальний статус цивільного позивача зазначає, що цивільним позивачем у кримінальному провадженні є фізична особа, якій кримінальним правопорушенням або іншим суспільно небезпечним діянням завдано майнової та моральної шкоди, юридична особа, якій кримінальним правопорушенням або іншим суспільно небезпечним діянням завдано майнової шкоди, а також адміністратор за випуском облігацій, який відповідно до положень Закону України. «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» діє в інтересах власників облігацій, яким кримінальним правопорушенням або іншим суспільно небезпечним діянням завдано майнової шкоди, та яка (який) в порядку, встановленому цим Кодексом, пред'явила (пред'явив) цивільний позов. До того ж у ч.3 ст. 61 КПК чітко зазначено процесуальний статус цивільного позивача, де вказано що цивільний позивач має права та обов'язки такі самі, як у потерпілого, в частині, що стосуються цивільного позову. Виходить цивільний позивач, маючи однаковий процесуальний статус в галузі цивільного позову з потерпілим, мав би

відноситися, як і потерпілий до сторони обвинувачення. Те ж саме стосується і цивільного відповідача, який згідно до ст.62 КПК несе цивільну відповідальність за шкоду, завдану кримінально протиправними діями (бездіяльністю) підозрюваного, обвинуваченого або неосудної особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння. Окрім того, цивільний відповідач має права та обов'язки, передбачені чинним КПК для підозрюваного, обвинуваченого, в частині, що стосуються цивільного позову.

Окрім того, визначаючи процесуальний статус цивільного позивача, як учасника кримінального провадження, що має в кримінальному процесі власну зацікавленість, слід погодитися із думкою В.О. Попелюшко. Вчений зазначає, що у разі пред'явлення цивільного позову потерпілим, в одній особі поєднується обидва процесуальні статуси – і потерпілого (ст. ст. 55-57 КПК), і цивільного позивача (ст. 61 КПК) [1, с.6]. Це і підтверджує той факт, що цивільний позивач має в кримінальному провадженні власну зацікавленість, а отже відноситься до сторони обвинувачення. Не можна не погодитися і з класифікацією учасників кримінального провадження, яку висуває В.В. Король та В.Д. Юрчишин. На їх думку цивільний позивач та цивільний відповідач є особами, що у кримінальному провадженні захищають власні цивільно-правові інтереси [2, с.251].

Розглядаючи сутність правосуб'єктності учасників кримінального провадження М. Веселов та інші також згадують цивільного позивача та цивільного відповідача. На думку вчених, вказані учасники кримінального провадження мають і відстоюють у кримінальному процесі свої власні права та законні інтереси. Більше того, зазначені учасники кримінального процесу віднесені ними до однієї групи з такими учасниками кримінального провадження, як підозрюваний, обвинувачений, потерпілий [3, с.172]. З цього випливає, що цивільний позивач реально має у кримінальному провадженні власну зацікавленість, адже він поніс шкоду саме від кримінального правопорушення або суспільно-небезпечного діяння. Виходячи з цього цивільний позивач не може знаходитися осторонь від зацікавленості щодо обвинувачення особи (сторона обвинувачення), що своїми протиправними діями вчинила злочин, який призвів до майнової або моральної шкоди позивача. Але якщо звернутися до чинного КПК то цивільний позивач та цивільний відповідач чомусь не є тими учасниками, які відносяться до сторін обвинувачення та захисту. Їх процесуальний статус згідно до закону характеризується, як інші учасники кримінального провадження, що судячи із змісту параграфу 5, глави 3 КПК не можуть мати у кримінальному провадженні не якої власної зацікавленості, а лише вчиняють дії допоміжного характеру.

Отже можна зробити висновок, що чинний КПК України не зовсім точно розподілив учасників кримінального провадження згідно їх процесуального статусу. Виходячи із цього пропонується статті 61(Цивільний позивач) та 62 (цивільний відповідач) із параграфу 5 глави 3 КПК України виключити та додати вказаних учасників кримінального провадження у параграф 4, виклавши останній наступним чином «Потерпілий і його представник, цивільний позивач, цивільний відповідач. В цьому випадку розміщення учасників кримінального

провадження згідно процесуального статусу буде більш вдалим та логічним.

Список використаних джерел:

1. Попелюшко В.О. Часопис Національного університету "Острозька академія". Серія "Право". – 2020. – №2(22). 32с. URL: <https://lj.oa.edu.ua/articles/2020/n2/20pvopra.pdf>

2. Король В.В., Юрчишин В.Д. Сутність категорії «учасник кримінального провадження» в науці кримінального процесуального права. Прикарпатський юридичний вісник. №2, 2014. С. URL: http://www.pjv.nuoua.od.ua/v2_2014/23.pdf

3. Веселов М., Гайденок В., Приходько К. Правосуб'єктність учасників кримінального провадження: проблеми законодавчого врегулювання. Підприємництво, господарство і право. №6. 2016. С.171-176. URL: <http://pgr-journal.kiev.ua/archive/2016/06/35.pdf>

ШИНКАРЬОВ Юрій

*завідувач кафедри правового регулювання економіки
Харківського національного економічного
університету імені Семена Кузнеця
кандидат юридичних наук, доцент*

ЩОДО ОКРЕМИХ ПИТАНЬ НОРМАТИВНОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ОБРАЗУ ЧЕСТІ І ГІДНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛЖБОВЦЯ

На даний момент Україна, суспільство, Сили Оборони докладають максимальних зусиль для відсічі збройної агресії проти України і забезпечення захисту незалежності та територіальної цілісності нашої країни. Але, будь-яка діяльність, в тому числі і направлена на захист країни, вимагає свого правового забезпечення. Саме тому, законодавець вимушений був прийняти низку правових норм, направлених на правове регулювання явищ, викликаних фактом збройної агресії проти України. Ці правові новели здебільшого були направлені на встановлення кримінальної відповідальності за низку діянь, направлених на шкоду національної безпеки України. Але, окрім того, з'явилися і окремі правові норми, покликані забезпечити правовий захист військовослужбовців та інших представників Сил Оброни при виконанні ними своїх обов'язків із захисту незалежності і територіальної цілісності України. Як правило, в сучасній науці це пов'язується із появою такого складного правового явища, як бойовий імунітет, який виключає кримінальну протиправність діянь, вчинених під час відсічі збройної агресії. Але, цим дії із забезпечення захисту осіб, які відстоюють незалежність і цілісність України не вичерпуються. Існують окремі проблемні моменти на цьому шляху, які вимагають обговорення.

Так, у чинному Кримінальному кодексі України є Розділ XIX «Кримінальні правопорушення проти встановленого порядку несення військової служби (військові кримінальні правопорушення)»[1]. Виходячи із назви, запропонованої законодавцем – зміст цього розділу повинні становити військові кримінальні правопорушення – що абсолютно відповідає законом формальної логіки і